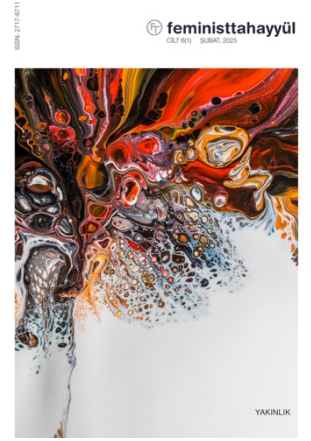

Türkiye’de Siyasi Tahakküm Rejimi ve Kadına Şiddet

Alev Özkazanç

Feminist Tahayyül, 6(1): 203-213.

Türkiye’de Siyasi Tahakküm Rejimi ve Kadına Şiddet

Alev Özkazanç

Bu yazıya tam olarak nasıl bir tarihsel bağlamda olduğumuza dair sarsıcı bir veri ile başlayacağım. *Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu* 2024 yılının Ekim ayında 2010’dan itibaren tutmaya başladığı kayıtlara göre “tarihinin en yüksek sayıda kadın cinayeti” işlendiğini açıkladı. Bir ayda 48 kadın öldürülmüş, 23 olay da şüpheli ölüm olarak kayıtlara geçmişti.¹ 2024 yılı daha şimdiden ülkenin şiddet dolu tarihine kara bir yıl olarak geçti. Gerçekten de 2024 yılında dehşet verici birtakım kadına şiddet vakalarına tanıklık ettik. Diyarbakır’da Ağustos ayında bir köyde kaybolduktan on dokuz gün sonra cesedi bulunan sekiz yaşındaki Narin Güran’ın öldürülmesinde ailenin birçok üyesinin dahil olduğunun anlaşılmasının yarattığı infial sürerken, Ekim ayında İstanbul’da on dokuz yaşında bir genç adamın aynı yaştaki iki genç kadını kafalarını keserek spektaküler şekilde katletmesinin dehşetiyle sarsıldık. Bu dehşet imgeleri yetmezmiş gibi 2024 yılında yeni tür ve örgütlü şiddet olaylarıyla tekrar tekrar afalladık. Hükümetin tüm kamuoyu direncine rağmen meclisten geçirmeyi başardığı yeni sokak hayvanları yasasının yol açtığı hayvan katliamı görüntülerine, aylar sonra bazı özel hastanelerin yoğun bakım servislerinde akıl almaz şekilde ölüme terk edilen bebek imgeleri eklendi. Hızlıca bir ahlaki panik ortamının oluşmasına neden olan tüm bu olaylar silsilesi, bir yandan toplumda yaygın bir öfke, güvensizlik ve umutsuzluk duygusuyla birlikte haklı bir isyana, kadınların sokaklara çıkmasına, güvenlik ve adalet arayışına yol açtı. Bu duruma cevaben ise “toplumsal çürüme” kavramı öne sürülmeye başlandı. Birçok yorumcu meseleyi bireylerin ruh sağlığı sorunları, kötülükleri, ahlaki yozlaşmışlıkları veya madde kullanımını gibi sorunlar etrafında tartışırken, daha dikkatli siyasi

¹ Raporlar ve veriler için bkz. <https://kadincinayetleriniidurduracagiz.net/kategori/veriler>

yorumcular ve özellikle feministler mevcut siyasal rejimin karakterine ve hukuksuzluk, cezasızlık, siyasi yozlaşma veya patriyarka gibi yapısal sorunlara dikkat çektiler.

Bu tartışmalarda dikkatimi çeken ve beni düşündüren bir nokta oldu: Bazı feminist çevreler tarafından gereksiz bir karşıtlık inşa edildiğini düşünmeye başladım. Sanki patriyarka ve erkek şiddeti kavramlarını kullanmak ile toplumsal çürüme kavramına başvurmak ya da ruh sağlığı sorunlarından söz etmek birbirini dışlamak zorundaymış gibi bir yaklaşım gözlemledim. Oysa bana kalırsa feminist eleştiri meseleye her zamankinden daha bütünsel bakmak zorunda. Çünkü öyle görünüyor ki siyasal rejimden kaynaklanan yapısal sorunlar ile toplumsal, kültürel, ailevî ve kişisel dinamiklerin en üst düzeyde etkileşime geçtiği tam bir mükemmel fırtına ile karşı karşıyız -ki bu noktaya nasıl geldiğimiz sorusu etraflıca ele alınmayı hak ediyor. Burada tüm dinamikleri kapsayan bütünsel bir analiz yapmak mümkün değil elbette. O yüzden amacımı kadına şiddet sorununu Türkiye'deki mevcut siyasal tahakküm rejimine bağlayan temel bir noktaya dikkat çekmekle sınırlayacağım ve hınç kavramını öne çıkaracağım. Özellikle son olarak geldiğimiz vahim noktada soruna bu yaklaşımla bakmanın daha hayati olduğunu düşünüyorum.

Hınç Kavramı ve Post-Politik Hınç

Modern toplumlarda hınç duygusunun derin bir analizini yapan Scheler (2004), hıncın en iyi kaynakları olarak intikamcılık ve haset duygularına dikkat çekmiş ve odağını eşitlik bağlamına yerleştirmişti. Scheler eşit haklar ve biçimsel toplumsal eşitliğin, çeşitli eşitsizliklerle birlikte yan yana var olduğu bizimki gibi toplumlarda, kişisel deneyimlerden bağımsız olarak toplumsal yapının hınç (*ressentiment*) yarattığını ileri sürüyordu (2004: 7-13).

Scheler'in "biçimsel eşitlikçi" modern toplumlar için öne sürdüğü bu kavram, bir yandan eşitlik taleplerinin bir yandan da eşitsizliklerin derinleştiği günümüz toplumundaki siyasal tahakkümü anlamak için yeniden gündeme getiriliyor. Son yıllarda hıncın hem mevcut siyasal iktidar rejimlerini (özellikle terör ve anti-terör rejimlerini) hem de kimlik ve mağduriyet

siyasetlerini analiz ederken öne çıkan kavramlardan birisi haline geldiğini görüyoruz. Özellikle siyasal iktidar ile öznellik meselesi ve duygular siyaseti arasındaki bağlantıları aydınlatmak için faydalı görünen bu kavram bazı duygularla birlikte ele alınıyor: aşağılanma, iktidarsızlık, güçsüzlük, kıskançlık, haset, rekabet hırsı, korku, öfke, intikamcılık, kin, *schandenfreude* (başkasının talihsizliğinden zevk alma), nefret, saldırganlık, zulüm, nihilizm ve narsisizm.

Bu alanda ufuk açıcı tezleri geliştirenlerin başında Žižek geliyor. *Şiddet* adlı kitabında Žižek, günümüzde hâkim politika biçiminin post-politik biyopolitika olduğunu söyler ve bunun hıncı ve özne şiddeti nasıl beslediğini açıklar (2018: 25). Görüşlerini kabaca şöyle özetleyebiliriz: Post-politik biyopolitika, “çıkarların gayri-politik, toplumsal açıdan nesnel, uzman idare ve koordinasyonunun politikanın referans düzeyi” haline gelmesi demektir (2018: 47). Açık siyasi çatışmanın ve antagonizmanın gayrimeşru görülüp baskılandığı durumlarda, çatışma kendini terör olarak gösterir; böylece terör ve anti-terör söylemleri birbirini pekiştirir. Post-politik biyopolitika hem egoizm ve hedonizmi körükler hem de nihilist terörü, hasedi, hıncı ve korkuyu. Nesnel şiddetin yarattığı yaygın güçsüzlük, dışlanma, eşitsizlik ve adaletsizlik sorunları hıncı yoluyla ifade bulur. Žižek’in bu analizde altını ısrarla çizdiği nokta, haset ve hıncın, nesneden çok, nesneden aşırı keyif alan Öteki’nin arzusuna, Öteki’nin hazzına yönelik olmasıdır (2018: 86-90). Bu durumda adalet talebi, nesneyi kendisi için elde etmekten çok, Öteki’nin hazzının kısıtlanmasına veya engellenmesine dayanır, hatta bu, nesneyi yok etmeyi ve böylece kendi hazzından da feragat etmeyi gerektirse bile. Vidal’in ifadesiyle “benim kazanmam yeterli değil, diğerinin kaybetmesi gerekir” (2018: 87).

Žižek’in analizleri 1980’lerden itibaren küresel neoliberalizm ve sermaye egemenliğinin yol açtığı post-politik ortamın çelişkilerini ortaya seriyor. Eşitlik ve adalet sorunlarından kaynaklanan siyasi antagonizmaların bastırılmasının ardından siyasetin nasıl şiddet olarak geri döndüğünü ve özellikle terör ve anti-terör rejimlerinin birlikte oluşturduğu ölümcül sentezi aydınlatıyor. Bu genel çerçevenin Türkiye’nin 1980 sonrası neoliberal dönüşümünü anlamak açısından da geçerli olduğunu düşünüyorum. Ancak bu analizleri daha yakın dönem gelişmeleri analiz etmek için güncellemekte fayda var. Çünkü özellikle 2015

sonrasında tüm dünyada yükselen aşırı sağ hareketler ve otoriter rejimlerle birlikte hınç meselesi farklı bir boyuta sıçramış görünüyor. Söz konusu yeni rejimler, artık hıncın özgül siyasal bir güç olarak örgütlendiğini, yani antagonizmanın bastırıldığı konsensüs toplumunun yerini çok sert kutuplaşma iklimine bıraktığını gösteriyor. İşte tam da bu somut tarihsel bağlamda sağ popülist akımların yükselişine paralel olarak toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin, LGBT düşmanlığının, kadın düşmanlığının ve anti-feminizmin özel bir siyasi ağırlık kazandığını ve kadına şiddetin mahiyetinde alarm verici dönüşümler gerçekleştiğini gözlemliyoruz. Bu somut bağlamı anlarken hınç kavramı yine bize ışık tutuyor. Sağ popülizmin önemli analizcilerinden olan Fassin, popülizmi “Büyük Hınç” olarak tanımlıyor ve sınıf sorununa indirgenemeyecek “kültürel bir hınçtan” söz ediyor (2018: 65). Popülizmi “duygulanımlar temelinde düşünmenin bu duygularda cinsiyetin oynadığı rolü ya da ırka dayalı hıncı anlamamıza yardımcı olduğunu” söyleyen Fassin (2018), hıncı açıklarken özellikle başkalarının aldığı haz fikrine ve nefret etmekten alınan hazza dikkat çekiyor: “Hınç, benim yerime başkaları haz alıyor ve ben haz almıyorsam bu başkaları yüzünden fikridir ve böylesi güçlü bir öfke de başlı başına bir hazza dönüşmektedir” (2018: 73).

Türkiye’de Siyasi Tahakküm ve Hınç

Post-politik biyopolitikaya, neoliberal küresel düzende sermaye tahakkümünün aldığı mevcut biçime, sağ popülizme ve hınca dair yapılan bu genel tespitler Türkiye bağlamına dair önemli sonuçlar barındırıyor. Nitekim hınç kavramının, Türkiye’de AKP iktidarının özellikle 2015 sonrasında ağırlaşan karakterini analiz ederken de yer yer kullanıldığını görüyoruz. AKP rejiminde duygular siyasetinin ne kadar merkezi bir rol oynadığını ortaya koyan bazı yazarlar, özellikle aşağılanma, mazlumluk, hınç, kin ve narsisizm gibi duygulara ışık tutuyorlar (Açıkel, 2023; Tokdoğan, 2018; Yılmaz, 2018).

1990’lı yıllarda Türk-İslam sentezinin mazlum-ezic özne tasarımını çözümlendiği *Kutsal Mazlumluğun Psikopatolojisi* adlı yazısında Açıkel (2023), dindarların Batı karşısında uğradıkları eziklik, aşağılanma ve zulüm anlatılarını nasıl bir intikamcı adalet ve tazmin

talebine dönüştürdükleri açıklamıştı. Açıkta bu İslamcı mazlumluk söyleminin AKP'nin 22 yıllık iktidarı sonucunda ülkeyi içine sürüklediği vahim tabloyu şöyle tarif ediyor: Büyük bir kurumsal çöküş, borç batağına batmış ve yoksulluk üreten bir yolsuzluk ve rüşvet ekonomisi, kolektif cezasızlık kültürü, anayasasızlaştırma, çoğulculuğun imhası, siyasi kabilecilik, İslamist maceracılık nedeniyle dışlanmış ve kırılğan bir ülke statüsü, -sadece güçlü ve torpilli olanın hayatta kalabildiği- bir tür sosyal Darwinizm, Carl Schmittçi türden topyekün düşmanlaştırma politikası, siyasi muhaliflerin indirgendığı Agambenci “homo sacer” statüsü, Durkheim'in anomi olarak tanımladığı ağır bir toplumsal değerler yitimi ve karmaşası (2023: 9-23). Tokdoğan ise, *Yeni Osmanlılık: Hınç, Nostalji, Narsisizm* adlı kitabında Yeni Osmanlılığı İslami-muhafazakâr öznenin Batıya karşı “ontolojik hıncının billurlaşmış hali olan bir aidiyet anlatısı” olarak çözümlüyor (2018: 156). Bu çalışma ayrıca AKP'nin duygu siyasetinde öne çıkan aşağılanma, haset, iğrenme, nefret, kaygı ve öfkenin, Erdoğan'ın sembolik eylemleri ve dili aracılığıyla, tabanda katartik biçimlerde nasıl tezahür ettiğini de ortaya koyuyor (2018: 16).

Hınç ve Kadına Şiddet

Peki tüm bu siyasi bağlamın kadına şiddet ile ilişkisi nasıl kurulabilir? Hınç ile ilgili literatürde toplumsal cinsiyet ile hınç arasındaki bağlantılara dair birtakım saptamalar bulunmakla birlikte bu meselenin yeterince geliştirilmediğini ve daha etraflıca ele alınması gerektiğini düşünüyorum. İlgili literatürde, çağdaş Fransız çoksatar yazarlardan Michel Houellebecq'in romanlarına sıklıkla referans verildiğini görüyoruz (Diken, 2011; Fassin, 2018: 73; Žižek, 2018: 42). Hıncın edebiyattaki en iyi temsili olarak görülen bu romanların aynı zamanda açık ve ağır bir kadın düşmanlığını içermesi tesadüf sayılamaz. Nitekim Diken, *Nihilizm* kitabında Houellebecq analizine geniş bir yer ayırıyor ve radikal “nihilizm patlaması”nın yaşandığı bir “kin karnavalı” olarak nitelendirdiği bu romanlarda piyasa toplumu ile cinsellik arasında kurulan bağlantılara ışık tutuyor. Diken, Houellebecq'in her şeyin alınıp satıldığı genelleşmiş bir piyasa toplumunda, “cinsel sermaye”nin en önemli adaletsizlik kaynaklarından birisi olarak görüldüğünü saptıyor (2011: 125). Ayrıca, bu romanlardaki hınç dolu erkek figürlerin

talihsizliklerini bir artı-keyif kaynağına dönüştürmekte ustalaştığını, başkalarını suçlamak ve sorumlu tutmanın onların söylemlerinin karakteristik bir özelliği olduğunu tespit ediyor (2011: 137). “Herkesin haz peşinde koştuğu bir toplumda hazdan yoksunluğun hınç ve intikam açlığına dönüştüğü”, “tüm toplumsal ilişkilerin aşırı cinselleştirildiği” bu romanlarda gençlik, güzellik ve güce duyulan hayranlığın dışa vurduğunu saptayan Diken, roman kahramanlarından birinin şu sözlerini alıntılıyor: “Kadınlardan intikam almak için onları öldür. Arzuladığın kadınlara ancak böyle sahip olabilirsiniz. Hem bedenlerine hem ruhlarına” (2011: 131).

Houellebecq’in aktardığı sanki doğrudan *incel* kültüründen devşirilmiş gibi görünen bu ruh halleri, akla hemen *incellerin* idolü olan Elliot Rodger’in ünlü manifestosunu getiriyor.² Bu tür analizler kadın düşmanlığı ile piyasa düzeni, rekabetçilik ve erkeklik krizi arasındaki bağlantıları araştırmak açısından geliştirilmeye açıktır. Türkiye’de 2024 yılında iki sarsıcı *incel* vakası üzerinden patlak veren gelişmeler, bu izleklerin daha dikkatli takip edilmesi gerektiğini gösteriyor. Ne yazık ki bu temaların şimdiye kadar yeterince aydınlatıldığını söyleyemeyiz.

Bunun yerine Türkiye’deki literatürde İslamcı mazlumluk anlatıları ile erkeklik arasında bir diğer önemli bağlantıya dikkat çekildiğini görüyoruz. İlgili literatürde Batı ile karşılaşmanın yarattığı aşağılık ve eziklik duygusunun aynı zamanda bir erillik kaybı ya da bir kadınsılaşıma olarak yaşandığına dair tespitler öne çıkarılıyor. Örneğin Tokdoğan aşağılanma duygusunun cinsiyet rejimiyle doğrudan bağlantısı kurarak, Batılılaşmanın yarattığı hadım edilme ve erillik yitimine karşı Erdoğan’ın söylem ve davranışlarıyla “onur, haysiyet ve gücü onaran bir kurtarıcı misyon üstlendiğini” ileri sürer (2018: 109). Literatürdeki bu temayı çok değerli bulmakla birlikte, Türkiye’de lider ile sokaktaki erkeği birbirine bağlayan, siyasi iktidarı olduğu kadar sıradan erkeklik hallerini de saran bu aşırı zorlantılı (*compulsive*) erkeklik

² Rodger’in manifestosu için bkz. Manne 2021: 226.

performansının mahiyetini daha iyi anlamak için söz konusu iki farklı izleğin birlikte değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum.

Yukarıdaki analizler bağlamında kadına şiddet ile siyasi tahakküm mantığı arasında birçok bağlantı noktası oluştuğunu tespit edebiliriz. Modernite ve Batı karşıtlığı, Türk-İslamcı mazlumluk anlatıları, dost-düşman, vatansever-hain gibi katı ikilikler, kural kurum tanımazlık, cezasızlık, hukuksuzluk ve anayasasızlaştırma, sosyal Darwinizm ve değerler yitimi gibi olgu ve süreçlerin tümü ile toplumsal cinsiyet karşıtlığı, anti-feminizm ve kadına şiddetin kötüleşen mahiyeti arasında doğrudan ilişkiler olduğu açıktır. Kurumsuzlaşma-kuralsızlaşma ve özellikle cezasızlık kültürünün kadına şiddeti ağırlaştırdığı da kolayca tespit edilmektedir. Türkiye’de kadın hareketi, uzun süredir özellikle cezasızlık sorununa dikkat çekiyor ve İstanbul Sözleşmesi’nden çekilmenin ardından 6284 sayılı kanunun uygulanma sorunlarının artmasıyla birlikte kadınların nasıl korumasız kaldığını ortaya koyuyor. Cezasızlık sorununun vurgulanması haklı ve bu konuda verilen feminist mücadele çok değerli olmakla birlikte, kadına şiddetin değişen mahiyetini anlamak açısından eksik bir değerlendirme olduğunu düşünüyorum çünkü bu yaklaşım geri planda işleyen duygu siyasetini görmezden gelmeye neden olabiliyor. Bu ikisi birbirini zorunlu olarak dışlamıyor tabii ki, hatta cezasızlığın kendisi de kadın düşmanlığının belirli bir tezahürü olarak görülebilir, yine de meselenin daha derin dinamiklerine odaklanmakta fayda var. Buradaki soru, hincin neden ve nasıl kadınlara yöneldiğini ortaya koymak ve kadın düşmanlığı ile olan bağlantısını aydınlatmaktır.

Kadın düşmanlığı ile hınc arasındaki ilişkiyi anlamak için ek olarak Kate Manne’nin (2021) *Otur Kızım: Kadın Düşmanlığının Mantığı* adlı eserine bakalım. Manne, *incellerden* Trump’a kadar güncel kadın düşmanlığını incelediği kitabında, özellikle failin hislerine odaklandığında, hincin varlığına da işaret eder: “Kadın düşmanlığı genelde bir failin kadınlar tarafından tehdit edilmişlik, köşeye sıkışmışlık, engellenmişlik, yere serilmişlik, boşa çıkarılmışlık, azarlanmışlık, yaralanmışlık, kaybedilmişlik, alt edilmişlik, düzeltilmişlik, geçilmişlik, gasp edilmişlik, yerinden edilmişlik, hayal kırıklığına uğramışlık, aşağılanmışlık, hadım edilmişlik, altı oyulmuşluk veya devşirilmişlik hislerine alelade tepkileri içerir” (2021:

114). Kadın düşmanlığı, erkeklerin hissettiği, Kimmel'in terimiyle "mazlum hak edilmişlik" duygusunu nefret dolu bir hınca dönüştürür. Manne, erkeklerin kendilerinde hak görmelerinin temelinde, kadınların erkeklere borçlu olduğu ya da bir şeyler vermesi gerektiği düşüncesi olduğunu saptıyor (2021: 150). Bu beklentiye göre kadınlar sevgi, saygı, onay, hayranlık, besleme, ilgi, özen, anlayış, emek, hizmet, cinsellik vermesi gereken cinstir, erkeğe bunları alacak olan cins. Almaya ve vermeye dair kodlar ve normlar ihlal edildiğinde, kadınlara yönelik düşmanlıklar aşılanmadan öldürmeye kadar varan çeşitli şekillerde tezahür eder. Manne ayrıca günümüzde kadınlara yönelik hıncın tam da bazı alanlarda kadınların güçlenmesinden, hızlı toplumsal ilerlemelerin başarısından kaynaklandığını da not ediyor (2021: 144). Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de kadın düşmanlığının güçlenmesi, Manne'nin sözünü ettiği alma-verme ilişkisinde ataerkil dengelerin sarsılmış olduğunu ve erkeklerdeki "mazlum hak edilmişlik" ve hıncın hislerinin yoğunlaştığını gösteriyor. Kadın düşmanlığını bir ideolojik kimlik haline dönüştürmüş olan *incel* oluşumlarının Türkiye'de de belirmiş olmaları bu açıdan dikkate değer. İncel kültürü, mazlumluk ve mağdur edilmişlik anlatısından nasıl yıkıcı radikal bir nihilizme geçildiğinin mükemmel bir örneğini oluşturuyor ve ağır bir erkeklik krizinin varlığına işaret ediyor (Özkazanç, 2020: 103). Türkiye'de son yıllarda hıncın yaygınlaşıp yoğunlaştığını, *incel* gençlerden tutun da yaşlı aile babalarına kadar farklı geniş kapsamda birçok erkeklik halleri üzerinde etkili olduğunu kadın cinayetlerinde gözlenen yeni eğilimlerden de anlıyoruz. Son zamanlarda gözlenen, cinayet işleme sebep ve biçimlerindeki rahatsız edici çeşitlenme, ustalaşma ve şiddetlenmeyi bu açıdan yorumlayabiliriz. Gerçi, kadın cinayetlerinde halen daha en tipik fail profili ayrılmakta olduğu ya da ayrıldığı eşini öldüren koca ya da eski kocadır. Ancak son yıllarda buna dikkat çekici iki farklı fail profili daha ekleniyor. Bir yandan herkesin gözü önünde, spektaküler bir performans ile cinayet işleyen ve sonunda kendini de öldüren *incel* figürü ya da kendisi dahil tüm aileyi yok eden "aile katliamcısı" baba figürü bulunuyor. Diğer yandan ise işlediği cinayete kaza ya da intihar süsü verenler, ustalıklı biçimde cesedi ortadan kaldıranlar var. Demek ki bir uçta yasanın, cezanın, her şeyin ötesine geçen radikal nihilist eylemler söz konusu, diğer uçta ise son derece ustaca yasadan kaçan ultra-rasyonalist katiller. İşte bu farklı failerin tümünü ortaklaştıran şeyin, cezasızlık değil de hıncın olduğunu söyleyebiliriz.

Mazlumluk, aşığılanma ve hak kaybından kaynaklanan öfke ve hınç duygularının yaygınlığını, sadece kadına şiddet vakalarında değil, son yıllarda yükselişe geçen erkeklik hareketlerinin anlatılarında da gözlemliyoruz. Özellikle nafaka karşıtı tepkiler ve 6284 sayılı kanuna karşı itirazlar etrafında şekillenen mazlum erkeklik anlatıları kadınları yalancı, açgözlü, doyumsuz, ahlaksız, istismarcı, talepkâr, intikamcı vb. olarak sunuyor (Özkazanç, 2020: 67). Öteki'nin aldığı keyfe yönelik saplantılı bir kurgu olarak hıncın işlediğini gösteren mükemmel örnek olarak nafakayı sevgilisiyle “yiyen” kadın figürü öne sürülüyor.

Peki günümüz Türkiye'sinde erkeklerin kadınlara hınçlanmasına neden olan güçsüzlük, acizlik, yetersizlik ve iktidarsızlık duygularının temeli ne olabilir? Bu alanda birbiriyle bağlantılı çalışan üç temel dinamiğin etkili olduğunu düşünüyorum. Bunlardan ilki, özellikle İslamcılık tarafından beslenen ancak genel olarak patriyarkal söylemlerde içkin olan kadınlara atfedilen baştan çıkarıcı “cinsel güçler”. Bu dinamik tarihsel olarak hep vardı ve kadın korkusu ve kadın nefretinin temel bir kaynağı olarak tarih boyunca etkili olduğu söylenebilir. Ancak, günümüz egoist-hedonist post-politik biyopolitika bağlamında cinselliğin kazandığı özel öneme bağlı olarak bu söylemsel ögenin belirginleştiğini görüyoruz. Nitekim *incel* anlatılarında çok belirgin olan bu tema, kadınları “cinsel kışkırtıcılar” ve “gösterip vermeyenler” olarak kodlayarak cinsel adalet/intikam arzusunu tetikliyor.

İkinci dinamik, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın hakları söyleminin 2010'lı yıllara kadar hem sivil toplum hem de devlet katında kısmen de olsa kabul görmesi ve birtakım eşitlikçi yasal ve kurumsal düzenlemelerin yapılmış olması -ki iktidar tarafından sürekli aşındırılan bu eşitliğin kırıntıları bile erkeklerin mağduriyet ve öfke hislerini bilemektedir. Ama asıl öfke yaratan, toplumsal alanda feminizmin giderek kitlesel bir güç olarak serpiliyor olmasıdır. Kadınların kısmen de olsa güçlenmesi ya da en azından güçlenme arzusu bile birçok erkek tarafından tehdit olarak algılanmaktadır. Tam da bu nedenle, ülkede son yıllarda bir yanda toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler ile diğer yanda popüler feminizmin aynı anda ve birbirlerine bağlı olarak yükselişe geçtiğini gözlemliyoruz.

Üçüncü ve daha genel kapsamlı dinamik ise, son kırk yıldır uygulanan neoliberal politikaların erkekler üzerindeki etkileri sonucunda dünyanın birçok yerinde olduğu gibi Türkiye’de de giderek artan sayıda erkeğin kendilerini “ıskartaya çıkarılmış” hissetmeleridir. İş bulma, düzenli ve yeterli bir gelir kazanma, eğitim yapma, cinsel partner ya da eş bulma, ilişkileri sürdürme, çocuk sahibi olma, aile kurma ve sürdürme gibi geleneksel rolleri yerine getirmekte zorlanmaları ve ilgili kapasitelerini ciddi biçimde yitirmekte olmalarıdır. Kimmel’in ifadesiyle bu erkekler “önceden işleyen ataerkil pazarlığın artık işlemediğine inanıyor” ve “kendilerini ihanete uğramış hissediyorlar” (2018: 244).

Dolayısıyla, bu üç dinamiğin birleşik etkisi sonucunda ortaya çıkan kadın imgesi kaba hatlarıyla şöyle belirmektedir: Devlet, yasalar ve feministler tarafından şımartılmış olan, kendilerinden beklenenleri vermek yerine hep daha fazlasını talep ederek erkekleri yetersizlik hissine boğan ve şiddete kışkırtan kadınlar.

Sonuç olarak günümüzde Türkiye’de kadına şiddetin genel bağlamını oluşturan ortam, ataerkil dengelerin sarsılması ve erkeklik kriziyle artan hınç ve kadın düşmanlığı ile açıklanabilir. Kandiyoti’nin ifadesiyle (2016), “cinsiyete dayalı toplumsal şiddetin şahlanması, kendini güvenceye almış bir ataerkilliğin değil, toplumsal cinsiyet düzeninin ve genel olarak siyasi düzenin krizinin göstergesidir”. Bu krize bir tepki olarak gelişen “eril restorasyonun” kendisi de krizli bir hamle olarak giderek artan bir ideolojik ve fiziksel zorlama yoluyla işlemektedir. Son ve umutlu söz olarak ise şunu belirtmek gerekir ki söz konusu krizin temel kaynaklarından birisi hiç kuşkusuz kadın hareketinin tarihsel ilerleyişidir ve bu hareket aynı zamanda karanlıktan çıkış yolunu da gösterecektir.

KAYNAKÇA

- Açikel, F. (2023) Kutsal Mazlumluğun Psikopatolojisi. F. Açikel haz. *Kutsal Mazlumluk'tan Makyavelist Despotizm'e: AKP Otoriterliğinin Psikopatolojisi* içinde. İstanbul: İletişim.
- Diken, B. (2011) *Nihilizm*. çev. A. Onacak, İstanbul: Ayrıntı.
- Fassin, E. (2018) *Popülizm: Büyük Hınç*. Çev. G. Kırnalı ve İ. Kocael. Ankara: Heretik
- Kandiyoti, D. (2016) Locating the Politics of Gender: Patriarchy, Neoliberal Governance and Violence in Turkey. *Research and Policy on Turkey*, 1: 2.
- Kimmel, M. ve Wade, L. (2018) Ask a Feminist: Kimmel and Wade Discuss Toxic Masculinity. *Signs*, 17 Ocak. Erişim adresi: <https://signsjournal.org/podcast/ask-a-feminist-michael-kimmel-and-lisa-wade-discuss-toxic-masculinity/> (Erişim tarihi: 7 Şubat 2025).
- Manne, K. (2021) *Otur Kızım: Kadın Düşmanlığının Mantığı*. Çev. Z. Direk ve A. M. Binicioğulları. İstanbul: Alfa.
- Özkazanç, A. (2020) Bir Musibet: Yeni Türkiye'de Erillik, Şiddet ve Feminist Siyaset. Ankara: Dipnot.
- Scheler, M. (2004) *Hınç*. Çev. A. Yılmaz. İstanbul: Kanat Kitap.
- Tokdoğan, N. (2018) *Yeni Osmanlıcılık: Hınç, Nostalji, Narsisizm*. İstanbul: İletişim.
- Yılmaz, Z. (2018) *Yeni Türkiye'nin Ruhü: Hınç, Tahakküm, Muhtaçlaştırma*. İstanbul: İletişim.
- Žižek, S. (2018) *Şiddet*. Çev. A. Ergenç. İstanbul: Encore.